

İlköğretim yedinci sınıf öğrencilerinin orman kavramını algılamaları: fenomenografik bir araştırma

Hasan GENÇ¹ Hilmi DEMİRKAYA¹ & Gülşah KARASAKAL²

¹Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, BURDUR.

²Çamlıca/Eskisehir, (sorumlu yazar e-mail: gulsah_ardic@hotmail.com)

Özet: Bu çalışmanın amacı, Burdur il merkezindeki ilköğretim yedinci sınıf öğrencilerinin ormana ilişkin görüşlerini fenomenografi tekniği kullanarak incelemek, öğrencilerin orman kavramını nasıl algıladıklarını tanımlamak ve açıklamak olarak belirlenmiştir. Bu çalışmada ayrıca, Burdur'daki ilköğretim yedinci sınıf öğrencilerinin ormana yönelik tutumlarının belirlenmesi de amaçlanmıştır. Araştırma 2007- 2008 eğitim ve öğretim yılında öğrenim gören toplam 343 yedinci sınıf öğrencisi ile yapılmıştır. Öğrencilerin yorumları analiz edildiğinde, “yedi farklı nitel orman tanımlama kategorisi” belirlenmiştir. Bunların dışında bir tanımlama kategorisine ulaşamamıştır. Bu çalışmadan elde edilen bulgular, bazı öğrencilerin orman kavramını yaşamak için gerekli olarak tanımlarken, bir kısmının vakit geçirdikleri yerler olarak yorumladıklarını göstermektedir. Diğer bir kısmı da insanlara yarar sağlayan yerler olarak tanımlamışlardır

Anahtar Kelimeler: Orman, Tutum, Ormana Yönelik Tutum, Kavram

Seventh grade primary school students' understanding of forest: a phenomenographic study

Abstract: The purpose of this study isto investigate the seventh grade students', in the center Primary School of Burdur, view on forests, to define and to explain how the students perceive the term forest, using the technique of phenomengraphic. Moreover the seventh grade students' attitude towards forest is expected to be determined in this study. This study is made by totally 343 seventh grade students between the education years of 2007-2008. When students' comments are analyzed, seven different qualitative category in explaining forest are found . Except for them, an explanation category is notreached. . When some students explain the term forest as a need for living, some of them explain it as the place where they spend time and thers explain it as the place from which humans benefit

Keywords: Forest, Attitude, Attitude Towards Forest, Concept

Giriş

Günümüzde orman yangınları, kaçak kesim ve çeşitli doğal-beşeri etmenlerle ülkemizdeki orman alanlarında tahribatlar olduğu gözlenmektedir. İlköğretim ve ortaöğretimde öğrencilere iyi bir çevre bilinci kazandırılabilirse bu tahribatın önlenebileceği öngörülmektedir (Demirkaya ve Genç, 2006).

Ormanlar, ülkemiz insanı için odun, su, yiyecek ve gıda güvenliği, açık alan ve dağ sporu, yayla ve ekoturizm, sağlık, can ve mal emniyeti, hayvan yemi ve barınağı, ulaşım, haberleşme, gelir, döviz, istihdam, kültür ve ülke prestiji demektir. Çevre, tarım, enerji ile kırsal alandaki sosyal istikrarın sigortası, su ve su ürünleri, biyolojik çeşitlilik ve yaban hayatının kaynağı ve koruyucusu, turizmin itici gücüdür. Orman, tüm canlı ve cansız değerleriyle, insanoğlunun huzur ve gurur kaynağıdır. Ancak bu kaynak her hangi bir nedenle örneğin; yangınlarla yok edilirse, huzur kaynağı hüznün deposu haline gelmektedir. Çünkü yanan yalnızca ağaçlar değil, gelecek kuşaklara da bırakılmak üzere emanet olan doğal ve kültürel mirastır. Bazen aslında yanan insanoğlunun kendisidir (Konukçu, 2001). Tarihte, insan nüfusunun çoğalması, buna bağlı olarak taleplerin çeşitlenerek artması, ormanlar için olumsuz etki yaratmaya başlamıştır. Büyük göçler, uzun yıllar süren savaşlar, afet halini alan yangınlar, ormanlar üzerindeki baskıyı daha da artırmıştır. Giderek doğal denge bozulmuş, buna koşut olarak, doğal afetlerin yıkımı fazlaşarak devam etmiştir (Eler, 2008). Sanayi Devriminin başladığı 18. yüzyılın son çeyreğinden itibaren giderek yaygınlaşan sanayi kuruluşları başta olmak üzere oluşan atık ve artıkların bir çevre sorunu olarak görülmeye başlanmasının tarihi 1950'li yıllardır. 1950'li yıllardan itibaren atmosferde sera etkisi yapan gazların iklim dengelerini bozmaları, toksit madde, zararlı artık ve atıklar sonucu hava, su ve toprak kirliliği, ormanların tahribi ve erozyon gibi olumsuz etmenler çevrenin bir daha geri kazanılmayacak kadar aşırı tahribine yol açmaktadır (Akın, 2007).

Bireyler, yaşamlarını sürdürdükleri dünyayı birbirinden çok farklı boyutlarda algırlar ve zihinlerinde kendilerine özgü bilişsel yapılar oluştururlar. Bu farklılık, bireylerin yaşları, ilgi alanları, eğitim düzeyleri, zihinsel kapasiteleri yaşadıkları ortamdaki uyaranlar gibi birbirinden farklı ve çeşitli faktörlere dayalı olarak ortaya çıkar (Tunçel, 2002).

Fenomenografi, insanların yaşadıkları, algıladıkları, anladıkları, kavradıkları, kavramsallaştırdıkları birçok olayın ve içerisinde yaşadığımız dünyanın vaziyetini değişik yollarla inceleyen deneysel bir çalışmadır (Marton, 1994). Ormanların öğrenciler tarafından nasıl algılandığının bilinmesi ormanlar ile ilgili gelecekte yapılacak çalışmalara ipuçları vereceği düşünülmektedir.

Yöntem

Bu çalışmanın amacı, Burdur il merkezindeki ilköğretim yedinci sınıf öğrencilerinin ormana ilişkin görüşlerini inceleme, öğrencilerin orman kavramını nasıl algıladıklarını tanımlama ve açıklama olarak belirlenmiştir. Ayrıca, bu çalışmada öğrencilerin ormana yönelik tutumlarının belirlenmesi de amaçlanmıştır.

Bu çalışmada, araştırma sorularına yanıt aramak için yöntem veya araştırma stratejisi olarak fenomenografik yöntem seçilmiştir. Fenomenografik araştırmaların temel özelliklerini sıralayacak olursak:

- 1- Fenomenografik yaklaşım felsefe olarak, bireyi objeden ya da fenomenden ayrı olarak görüp değerlendiren dualist yaklaşımın karşısındadır. Realite 'orada bir yerde' değildir. Bireyle fenomen arasındaki ilişkiler kurularak oluşturulur.
- 2-Fenomenografik araştırma yaklaşımı, hem felsefi hem de kullandığı metodolojisiyle nitel araştırma geleneği içerisinde yer almaktadır.
- 3-Araştırmacıların belirli bir fenomeni betimleme çabası içerisinde olduğu diğer araştırma yaklaşımlarından farklı olarak, fenomenografik araştırmalar diğerleri tarafından betimlenmiş şekliyle bir fenomeni görür ve kendi betimlemelerini de onlara dayandırır.
- 4-Fenomenografik araştırmalar fenomenin tecrübe edilme şekillerindeki temel farklılıklara odaklanır. Çalışmaların sonuçlarında bu farklılıkları ortaya koyan kavramsal kategoriler oluşturulur ve bu kategoriler birbirleriyle ilişkilendirilir (Çepni, 2007).

Fenomenografi, katılan kişilerin sahip oldukları ve yaşantılarında var olan olgu ve olayları algılamalarındaki değişiklikleri ve benzerlikleri tanımlamak için nitel verilerinden yararlanır (Marton, 1981). Araştırmaya katılan ilköğretim yedinci sınıf öğrencilerine araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış bir görüşme formu verilmiş ve bu formun doldurulması istenmiştir. Görüşme formunda orman kavramını nasıl algıladıklarını belirlemek amacıyla, kısa ve açık uçlu sorular yer almaktadır. Bu çalışmada öğrencilerden, kendilerine verilen anket sorularını doldurmaları ve orman kavramını algılamaları ile ilgili olarak, Burdur'da buldukları süre zarfındaki bilgi ve yaşantılarına dayalı birkaç cümleden oluşan paragraflar yazmaları istenmiştir. Elde edilen veriler fenomenografik analiz yöntemi yoluyla değerlendirilmiştir. Yapılan analiz neticesinde yedi orman kavramı ortaya çıkmıştır. Araştırmadan elde edilen bu bulgular, araştırmanın ilerleyen kısımlarında tartışılmıştır. Demirkaya ve Genç (2006) tarafından öğrencilerin ormana yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla geliştirilen, Cronbach Alfa Katsayısı = 0,71, Kaiser –Meyer- Olkin Measure of Sampling Adequacy =0,843 olan ve 18 maddeden oluşan 5'li Likert Tipi Ormana Yönelik

Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Nicel ve nitel araştırma yöntemleri kullanılarak yapılan araştırma sonucunda elde edilen veriler, yine nicel ve nitel analiz teknikleri kullanılarak değerlendirilmiştir. Nicel araştırmaya yönelik olarak hazırlanmış ölçek maddelerinin aritmetik ortalamaları (\bar{x}), frekansları (N) ve yüzde değerleri (%) çıkarılarak yorumlanmıştır. Nitel araştırmaya yönelik sorulara öğrencilerin vermiş oldukları yanıtlar ise fenomenografik analiz yöntemi kullanılarak çeşitli tanımlama kategorilerine dönüştürülmüştür.

Bulgular ve Tartışma

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyetlerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

3.1'e ilişkin bulgular Tablo 3.1'de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyetlerine İlişkin Frekans (f) ve Yüzde (%) Dağılımları

Cinsiyet	N	%
Kız	177	51.6
Erkek	166	48.4
Toplam	343	100.0

Yukarıdaki tablodan da anlaşıldığı üzere araştırmaya dahil edilen katılımcılar arasında kız-erkek sayısındaki dengenin göz önünde bulundurulduğu görülmektedir

Öğrencilerin Ormana Yönelik Tutumlarına İlişkin Bulgular ve Yorumlar:

Bulgular Tablo 2'de verilmiştir.

Öğrencilerin ormana yönelik olumlu tutum maddeleri incelendiğinde, en yüksek ortalama puan değerini sekizinci maddeye ($\bar{x}=4.67$), "*Hayvanların ve bitkilerin yaşayabilecekleri bir ormanlık alanı korumak çok önemlidir*" verilmiştir. Bu maddenin en yüksek puan değeri çıkması genel bir ifade olmasından dolayı olabilir. Sekizinci madde için öğrencilerin %92.1'i olumlu seçenekleri, %4.1'i olumsuz seçenekleri işaretlemişler, öğrencilerin %3.8'i ise kararsız kalmışlardır. Diğer olumlu tutum maddeleri incelendiğinde, on dördüncü maddede "*Kullanılmayan boş araziler ağaçlandırılmalıdır*" ortalama puan değeri ($\bar{x}=4.61$), öğrencilerin %91'i olumlu seçenekleri, %6.1'i olumsuz seçenekleri işaretlemişler, %2.9'u ise kararsız kalmışlardır. Beşinci maddede "*Bitkiler, günlük yaşamımızda önemli bir*

yere sahiptir” öğrencilerin %93’ü olumlu, %3.8’i olumsuz seçenekleri tercih etmişler, öğrencilerin %3.2’si ise kararsız kalmışlardır.

Tablo 2. Öğrencilerin Ormana Yönelik Tutumlarının Frekans, Yüzde ve Aritmetik Ortalama Dağılımları

Tutum Ölçeği Maddeleri	Cevap Seçenekleri										\bar{x}
	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Madde-1	25	7,3	18	5,2	42	12,2	18	17,5	198	57,7	1,87
Madde-2	151	44,0	121	35,3	51	14,9	14	4,1	6	1,7	4,16
Madde-3	106	30,9	83	24,2	57	16,6	49	14,3	48	14,0	3,44
Madde-4	27	7,9	28	8,2	34	9,9	58	16,9	196	57,1	1,93
Madde-5	235	68,5	84	24,5	11	3,2	4	1,2	9	2,6	4,55
Madde-6	90	26,2	55	16,0	77	22,4	49	14,3	72	21,0	3,12
Madde-7	224	65,3	80	23,3	22	6,4	9	2,6	8	2,3	4,47
Madde-8	279	81,3	37	10,8	13	3,8	5	1,5	9	2,6	4,67
Madde-9	28	8,2	19	5,5	15	4,4	26	7,6	225	74,3	1,66
Madde-10	36	10,5	15	4,4	36	10,5	47	13,7	209	60,9	1,90
Madde-11	134	39,1	48	14,0	66	19,2	45	13,1	50	14,6	3,50
Madde-12	202	58,9	92	26,8	32	9,3	6	1,7	11	3,2	4,36
Madde-13	203	59,2	94	27,4	27	7,9	5	1,5	14	4,1	4,36
Madde-14	274	79,9	38	11,1	10	2,9	9	2,6	12	3,5	4,61
Madde-15	40	11,7	35	10,2	37	10,8	68	19,8	163	47,5	2,19
Madde-16	35	10,2	19	5,5	36	10,5	63	18,4	190	55,4	1,97
Madde-17	72	21,0	63	18,4	75	21,9	28	8,2	105	30,6	2,91
Madde-18	34	9,9	17	5,0	27	7,9	27	7,9	238	69,4	1,78

Yedinci maddede “*Kendimi mutlu hissedebileceğim bir doğal ortamda vakit geçirme ihtiyacı duyarım*” öğrencilerin %88.6’sı olumlu, % 4.9’u olumsuz seçenekleri tercih ederlerken, bu madde için öğrencilerin %6.4’ünün kararsız olmaları dikkat çekicidir. On üçüncü maddede “*Ormana zarar veren birisini gördüğümde, engel olmak için her şeyi yaparım*” öğrencilerin %86.6’sı olumlu, %5.6’sı olumsuz seçenekleri tercih etmişler, öğrencilerin %7.9’u ise kararsız kalmışlardır. On ikinci maddede “*Ormanda dolaşarak farklı bitki türlerini keşfetmek bana çok çekici geliyor*” öğrencilerin %85.7’si olumlu seçenekleri, %4.9’u olumsuz seçenekleri seçmişler, öğrencilerin %9,3’ü ise kararsız kalmışlardır. Bu madde ile ormanların öğrencilerde merak duygusu uyandırdığı ve öğrencileri araştırmaya sevk ettiği görülmektedir.

İkinci maddede “*Bir ormanda bulunduğumda araştırma ve merak içinde olurum*” öğrencilerin %79.3’ü olumlu, %5.8’i olumsuz seçenekleri işaretlemişler, öğrencilerin %14,9’u ise kararsız kalmışlardır. Bu madde on ikinci maddeyle paralellik gösterip bu maddeyi pekiştirmektedir. On birinci maddede “*Ülkemizden başka yerde yetişmeyen ağaçların bulunduğu ormanlık alanlar piknik yeri olarak kullanılmamalıdır*” öğrencilerin %53.1’i olumlu, %27.7’si olumsuz seçenekleri seçmiş, öğrencilerin %19.2’si ise kararsız kalmışlardır. Öğrencilerin sadece ülkemizde bulunan ağaç türlerinin önemini yarıdan az bir çoğunluğunun kavradığı görülmektedir.

Olumlu tutum maddeleri arasında en düşük ortalama puan değerini ($\bar{x}=3.50$) ile on birinci maddeye “*Ülkemizden başka yerde yetişmeyen ağaçların bulunduğu ormanlık alanlar piknik yeri olarak kullanılmamalıdır*” verilmiştir. Bu maddenin en düşük çıkmasında öğrencilerin ormanları dinlendikleri, huzur buldukları eğlendikleri yerler olarak görmesinde etken olabilir. Bu maddenin en düşük ortalama puan değerine sahip olması öğrencilerin ormanlara piknik amaçlı eğlenmek için gitmekten hoşlandıklarını göstermektedir ve madde yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilen tanımlama kategorisi 4’te bulunan ‘*Ormanlar piknik yapılan yerlerdir*’ ifadesi ile desteklenmektedir.

Öğrencilerin ormana yönelik olumsuz tutum maddeleri incelendiğinde, olumsuz tutum maddelerinin genelinin öğrenciler tarafından kabul edilmedikleri görülmektedir. Olumsuz tutum maddeleri arasında en yüksek ortalama puan değerini ($\bar{x}=3.44$) ile üçüncü maddeye “*En önemli ağaç türleri, insanların yararlanabilecekleri ürünler veren bitkilerdir*” verilmiştir. öğrencilerin %28.3’ ü en önemli ağaç türleri, insanların yararlanabilecekleri ürünler veren bitkiler olmadığını belirtmişlerdir. Öğrencilerin çoğunluğunun bu maddeye katıldığı gözlenmektedir. Bu maddede ihtiyaçlar ön planda tutulmuştur. Öğrencilerin çevrelerinde ağaçlardan çeşitli şekillerde yararlandığını görmeleri bu düşünceye sahip olmalarına neden olabilir. Altıncı maddede “*Bir ormanın orman ürünleri sağlaması, insanların onu güzel bulmasından daha önemlidir*” ortalama puan değeri ($\bar{x}=3.12$), öğrencilerin %35.3’ ü orman ürünlerinin sağlanmasının daha önemli olmadığını ifade etmişlerdir. Bu maddede yine ormanların insan ihtiyacını karşılamaları ön plandadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğuna göre insan ihtiyacını karşılamaları doğal güzellik olmalarından daha önemlidir.

Diğer olumsuz tutum maddeleri incelendiğinde, on yedinci maddede “*Kentlere yakın orman alanları, yerleşime açılmalıdır*” ortalama puan değeri ($\bar{x}=2.91$), öğrencilerin %39.4’ i olumlu seçenekleri, %38.8’i olumsuz seçenekleri işaretlemişler, %21.9’u ise kararsız kalmışlardır. Olumlu seçeneklere ve olumsuz seçeneklere yanıt veren öğrencilerin birbirine çok

yakın olduğu görülmektedir. Bu madenin de kabul edilmesi genel bir ifade olmasından kaynaklanabilir. On beşinci maddede “*Ormanları sadece piknik yapılabilecek ortamlar olduğu için severim*” öğrencilerin %21.9’ u olumlu seçenekleri, %67.3’ ü olumsuz seçenekleri seçmişler, öğrencilerin %10.8’i ise kararsız kalmışlardır. On altıncı maddede “*Ormanlara sadece meyve verebilen ağaçlar dikilmelidir*” öğrencilerin %15.7’ si olumlu, %73.8’i olumsuz seçenekleri tercih etmişler, öğrencilerin %10.5’i ise kararsız kalmışlardır.

Onuncu maddede “*Ülkemizden başka yerde yetişmeyen ağaçların bulunduğu ormanların koruma altına alınması bence anlamsızdır*” öğrencilerin %14.9’ u olumlu, %74.6’sı olumsuz seçenekleri seçmiş, öğrencilerin %10.5’u ise kararsız kalmışlardır. Öğrencilerin %74.6’ sı ormanların koruma altına alınması gerektiğini düşünmektedirler. Dördüncü maddede “*İnsanlar, ormanlar olmadan da yaşamlarını sürdürebilirler*” öğrencilerin %16.1’ i olumlu, %74’ü olumsuz seçenekleri seçmiş, öğrencilerin %9.9’u ise kararsız kalmışlardır. Öğrencilerin %74’ü ormanların insanların yaşam kaynağı olduklarını düşünmektedirler. Birinci maddede “*Ormanlar, insana korku veren ürkütücü yerlerdir*” öğrencilerin %12.5’i olumlu seçenekleri, %75.2’si olumsuz seçenekleri seçmişler, öğrencilerin %12.2’si ise kararsız kalmışlardır.

On sekizinci maddede “*Ormanlar kesilmeli onların yerine turistik tesisler açılarak daha fazla kazanç elde edilmelidir*” verilmiştir. Öğrencilerin %77.3’ ü ormanların kazanç için kesilmesinin doğru olmadığını, %14.9’u kazanç için kesilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğunun ağaçların kesilmesine karşı olduğu gözlenmektedir. Olumsuz tutum maddeleri içerisinde en düşük ortalama puan ($\bar{x}=1.66$) dokuzuncu maddeye “*Türkiye ormanlarında bir yangın çıkarsa, ev ve işyerlerini zarar vermediği müddetçe yanmasına izin verilmelidir*” öğrencilerin %13.7’ si olumlu seçenekleri, %81.9’u olumsuz seçenekleri seçmişler, öğrencilerin %4.4’ü ise kararsız kalmışlardır.

Orman Tanımlama Kategorilerine İlişkin Bulgular ve Yorum: Tanımlama kategorileri, anlamdaki benzerlikleri ve farklılıkları ortaya çıkaran kavramların merkezî anlamını temsil eder ve bir fenomenin tanımlanabilen, analiz edilebilen ve anlam çıkarabilen farklı yollarla ana hatlarını ortaya çıkartır (Mc Cosker vd., 2003). Katılımcılara verilen anket formu yoluyla elde edilen veriler, metin içerik analizi ve betimsel istatistik teknikleriyle değerlendirilmiştir. Araştırma sonucu elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

“Bana Göre Orman Anlamına Gelmektedir.” İfadesine İlişkin Bulgular ve Yorum: Anket formunda katılımcılara, “ Bana göre orman ... anlamına gelmektedir.” açık

uçlu bir soru sorulmuş ve katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlar gruplandırılarak analiz edilmiştir. Öğrencilerin yorumları analiz edildiğinde, ormana yönelik yedi farklı nitel kavram ortaya çıkmıştır. Bu kavramlar, kategoriler şeklinde düzenlenmiş ve temel yapıları tanımlanmıştır. Fenomenografik analiz neticesinde elde edilen tanımlama kategorilerinin sıralanmasında bilimsel ya da daha az bilimsel olması gibi hiyerarşik bir sıralamaya gidilmemiştir. Araştırma sonucunda ortaya çıkarılan tanımlama kategorileri aşağıda verilmiştir. Bu soruya öğrencilerin çeşitli açıklamalar yaptığı, bazı öğrencilerin birden fazla tanımlama kategorisini iyi bir şekilde ifade ettiği görülmektedir. Değişik ve dikkat çekici ifadeler bulunmaktadır. Birbirine yakın ifadeler bütünleştirilerek verilmiştir.

Ormanlar Yaşam Kaynağıdır: Bu tanımlamayı 82 öğrenci yapmıştır. Tanımlama kategorisi 1’de yaşam kaynağı olarak tanımlandıktan sonra, canlıların sağlığına yararlı, sağlığını koruyan ortamlar olduğuna vurgu yapılmıştır. Bu kategoride yer alan ifadeler şunlardır:

Tablo 3. Tanımlama kategorisi 1’e ait ifadeler

Tanımlama Kategorisi	İfadeler	N	%
Ormanlar Yaşam Kaynağıdır	Yaşam kaynağı, yaşamın korunmasıdır.	37	10,8
	Sağlık anlamına gelir. İnsanların sağlığına yararlı, sağlığını koruyan, sağlığımız için önemli yerlerdir. Sağlık kaynağı, sağlıklı bir ortam ve sağlıklı yaşamadır.	22	6,4
	Hayat anlamına gelir. Hayatın sembolüdür.	11	3,2
	Birçok hastalığa deva olan yerlerdir.	2	0,6
	Canlılık faaliyetlerimize yardımcı yerlerdir.	1	0,3
	Ormanlar olmazsa canlılar yaşayamaz. Ormansız yaşam olmaz.	1	0,3
	Hayatımız için önemli yerlerdir.	1	0,3
	Yaşam dengemizi sağlayan yerlerdir.	1	0,3
	İnsanların hayatta olabilmesi için en önemli etkenlerden birisidir.	1	0,3
	Can anlamına gelir.	1	0,3
	Beni hayatta tutan en önemli varlıktır.	1	0,3
	İnsanların ve canlıların yaşaması için gerekli doğal bir kaynaktır.	1	0,3
	İnsanların yaşama alanıdır.	1	0,3
	Hayatımızı kurtarır.	1	0,3

Tablo 3.3’e göre öğrencilerin %10,8’i ormanların yaşam kaynağı olduğunu ve yaşamın korunması anlamına geldiğini ifade etmektedirler. Öğrencilerin %6,4’ü ormanların sağlık anlamına geldiğini, insanların sağlığına yararlı, sağlığını koruyan, sağlık için önemli yerler, sağlık kaynağı, sağlıklı bir ortam olduğunu, sağlıklı yaşama anlamına geldiğini ve %3,2’si ise ormanların hayat anlamına geldiğini, hayatın sembolü olduğunu ifade etmektedirler

Ormanlar Oksijen Kaynağıdır: Bu tanımlamayı 149 öğrenci yapmıştır. Tanımlama kategorisi 2’de de oksijen kaynağı olarak tanımlandıktan sonra, temiz havanın bulunduğu ortamlar, çevre temizliğini sağlayan yerler olduğuna vurgu yapılmıştır. Bu kategoride yer alan örnekler şunlardır:

Tablo 4. Tanımlama kategorisi 2’ye ait ifadeler

Tanımlama Kategorisi	İfadeler	N	%
Ormanlar Oksijen Kaynağıdır	Temiz havanın bulunduğu yerlerdir. İnsanlara temiz hava veren yerlerdir.	71	20,7
	Oksijen kaynağı, insanlara oksijen sağlayan yerlerdir.	40	11,7
	Akciğerlerimizdir. Bir şehir, bir ülke için akciğer görevi görür.	15	4,4
	Çevre temizliğini sağlayan, temiz yerlerdir.	6	1,7
	Bol bol oksijenin bulunduğu yerlerdir.	4	1,2
	Oksijen deposudur.	4	1,2
	Oksijen cennetidir.	1	0,3
	Oksijen tüpüdür.	1	0,3
	Ülkenin nefesi kalbidir.	1	0,3
	İnsanların solunumu için gerekli yerlerdir.	1	0,3
	Nefes almak demektir.	1	0,3
	Hava kirliliğinden uzak yerlerdir.	1	0,3
	Karbondioksit azlığıdır.	1	0,3
	Temiz hava deposudur.	1	0,3
	Fabrikalardan çıkan dumanı temizleyen alanlardır. İnsanların doğaya verdiği zararı telafi eden yerlerdir.	1	0,3

Tablo 4’e göre öğrencilerin %20,7’si ormanların temiz havanın bulunduğu yerler, insanlara temiz hava veren yerler olduğunu ifade etmektedirler. Öğrencilerin %11,7’si ormanların oksijen kaynakları, oksijen sağlayan yerler olduğunu ve %4,4’ü ise ormanların akciğerlerimiz olduğunu, bir ülke için akciğer görevi gördüğünü ifade etmektedirler

Ormanlar Canlıların Yaşadığı Yerlerdir: Bu tanımlamayı 118 öğrenci yapmıştır. Tanımlama kategorisi 3’te canlıların yaşadığı bir yer, bir alan olarak açıklanan ifadeler bulunmaktadır. Bunun yanında yeşilliğin olduğu ağaçlık alanlar şeklinde ifadeler bulunmaktadır. Bu kategoride yer alan örnekler şunlardır:

Tablo 5’te öğrencilerin %21,9’ u ormanları hayvanların yaşadığı, bitkilerin, ağaç topluluklarının, çiçek türlerinin bulunduğu, hayvanların ve ağaçların birlikte yaşadığı, ağaçlık, yeşillik yerler olarak ifade etmektedirler ve %2,3’ ü ormanları ağaçların, kuşların, çeşitli hayvanların ve bitkilerin evi olarak açıklamaktadırlar.

Tablo 5. Tanımlama kategorisi 3'e ait ifadeler

Tanımlama Kategorisi	İfadeler	N	%
Ormanlar Canlıların Yaşadığı Yerlerdir	Hayvanların yaşadığı, bitkilerin, ağaç topluluklarının, çiçek türlerinin bulunduğu, hayvanların ve ağaçların birlikte yaşadığı, ağaçlık, yeşillik yerlerdir.	75	21,9
	Ağaçların, kuşların, çeşitli hayvanların ve bitkilerin evi.	8	2,3
	Cıvıl cıvıl kuşların bulunduğu yerlerdir. Kuşların ve kuş cıvıltılarıyla dolu olduğu yerler.	7	2,0
	Bol ağaçlı, bir sürü ağaçların bulunduğu yerlerdir.	7	2,0
	Ağaçların ve hayvanların barınak, güvenlik yeridir.	7	2,0
	Çeşit çeşit canlıların yaşadığı yerlerdir.	3	0,9
	Ağaçların bulunduğu büyük bir arazidir.	1	0,3
	Bize çiçek veren yerler.	1	0,3
	Hayvanların neşelendirdiği yerlerdir.	1	0,3
	Canlıların yaşamasını sağlayan yerlerdir.	1	0,3
	Yırtıcı hayvanların bulunduğu yerlerdir.	1	0,3
	Ağaç cevheri anlamına gelmektedir.	1	0,3
	Hayvanların yaşama alanı, bir yaşam yeridir.	1	0,3
	Hayvanların yuvasıdır.	1	0,3
	Canlıların bulunduğu yeşil alan.	1	0,3
	Yeşilliğin simgesidir.	1	0,3
Mavi ve yeşilliğin iç içe olduğu alan.	1	0,3	

Ormanlar İnsanların Eğlendikleri Yerlerdir: Bu tanımlamayı 49 öğrenci yapmıştır. Tanımlama kategorisi 4'te katılımcıların ormanda iyi bir vakit geçirdikleri, ormanda buldukları zamanlarda eğlendikleri anlaşılmaktadır. Bu kavramı açıklayan tipik yanıtlar şöyledir:

Tablo 6. Tanımlama kategorisi 4'e ait ifadeler

Tanımlama Kategorisi	İfadeler	N	%
Ormanlar İnsanların Eğlendikleri Yerlerdir	Piknik yapılan yerlerdir.	30	8,7
	İnsanların eğlendikleri, gezdikleri, gördükleri yerlerdir. Eğlenmek için çok iyi yerlerdir.	11	3,2
	İnsanların boş vakitlerini geçirdikleri yerlerdir.	2	0,6
	Tatil yapılan yerlerdir.	1	0,3
	Yaşanması zevkli olan yerlerdir.	1	0,3
	İnsanların yürüyüş yaptıkları yerlerdir.	1	0,3
	Çocuklar için eğlence yerleridir.	1	0,3
	Bir günün güzel eğlenceli geçmesi demektir.	1	0,3
	Gezip, keşfedilmesi çok zevkli bir yerdir.	1	0,3

Tablo 6’da öğrencilerin %8,7’si ormanların piknik yapılan yerler olduğunu ve %3,2’ si ormanların insanların eğlendikleri, gezdikleri, gördükleri yerler, eğlenmek için çok iyi yerler olduğunu ifade etmektedirler

Ormanlar İnsanların Huzur Bulduğu, İnsanları Rahatlatan Yerlerdir: Bu tanımlamayı 132 öğrenci yapmıştır. Tanımlama kategorisi 5, tanımlama kategorisi 4’teki tanımlamayı içine almakta olup, insanların kendilerini iyi hissettikleri yerler olduğunu ve ormanın doğal güzellikleri oluşturduğunu da açıklamaktadır. Öğrencilerin ormanı güzel bulması onlarda iyi, hoş duygular oluşturduğu düşüncesiyle bu kategoriye alınmıştır. Bu kategoride yer alan ifadeler şöyledir:

Tablo 7. Tanımlama kategorisi 5’e ait ifadeler

Tanımlama Kategorisi	İfadeler	N	%
Ormanlar İnsanların Huzur Bulduğu, İnsanları Rahatlatan Yerlerdir	Çok güzel yerlerdir. İnsanların güzellik, mutluluk bulduğu, dünyamızı güzelleştiren yerlerdir. Güzellik ve mutluluk demektir.	56	16,3
	İnsanların huzur bulduğu, gürültüden uzak, sessizliğin ve sakinliğin olduğu huzur verici yerlerdir.	41	12,0
	Bir doğa güzelliği, doğa süsüdür.	10	2,9
	İnsanların dinlendiği yerlerdir.	5	1,5
	Kendimizi iyi hissettiğimiz yerlerdir.	3	0,9
	Yurdumuzun en güzel varlıkları, en güzel yerleridir.	3	0,9
	Huzur evi anlamına gelmektedir.	2	0,6
	Her şeyin unutulabileceği sakin yerlerdir.	2	0,6
	Doğayı güzelleştiren yerlerdir.	2	0,6
	Güzelliğin bahçesidir.	1	0,3
	Güzel manzaralı, görüntülü yerlerdir.	1	0,3
	Güzel bir tabiattır.	1	0,3
	Bütün dert ve sıkıntılarımızdan uzak içimizi sevgiyle besleyen, mutlulukların bizimle olduğu yerlerdir.	1	0,3
	Isısız bir yerdir.	1	0,3
	Kafa dinlemek için gidilen yerlerdir.	1	0,3
	İnsanların kendini bulduğu, kendi hayatından başka neler olduğunu anladığı yerlerdir.	1	0,3
Güzellikler diyarıdır.	1	0,3	

Tablo 7’de öğrencilerin %16,3’ü ormanların çok güzel yerler olduğunu, insanların güzellik, mutluluk bulduğu, dünyamızı güzelleştiren yerler olduğunu, güzellik ve mutluluk anlamına geldiğini ifade etmektedirler. Öğrencilerin %12’ si ormanların insanların huzur bulduğu, gürültüden uzak, sessizliğin ve sakinliğin olduğu huzur verici yerler olduğunu ve %2,9’ u ise ormanların bir doğa güzelliği ve süsü olduğunu ifade etmektedirler. .

Ormanlar İnsanların İhtiyaçlarını Karşılamanın Yerleridir: Bu tanımlamayı 15 öğrenci yapmıştır. Tanımlama kategorisi 6'da ormanların insanların yaşamlarını kolaylaştırdığı, gereksinimlerini giderdiği şeklinde açıklamalar bulunmaktadır. Bu tanımlama kategorisinde ormanlar insanların gelir kaynağı olarak görülmektedir. Ormanların kullanışlı yönünü belirten ifadeler bulunmaktadır. Bu kategoride yer alan ifadeler şunlardır:

Tablo 8. Tanımlama kategorisi 6'ya ait ifadeler

Tanımlama Kategorisi	İfadeler	N	%
Ormanlar İnsanların İhtiyaçlarını Karşılamanın Yerleridir	İnsanların ihtiyaçlarının sağlandığı yerlerdir. Kağıt, kalem, defter, mobilya, ev eşyası vb. hammaddesidir.	5	1,5
	Yakacak odun sağlanan yerlerdir.	2	0,6
	Okul araç- gereçlerinin yapılmasını sağlayan yerlerdir.	2	0,6
	Ormanlar olmasaydı kitabımız olmazdı.	1	0,3
	Bizim kağıdımız, sıramız, masamız anlamına gelir.	1	0,3
	Doğanın en kullanışlı parçasıdır.	1	0,3
	Çoğu gereksinimizi yerine getiren yerlerdir.	1	0,3
	Oksijenli gelir kaynağıdır.	1	0,3
	Kağıdın, kitabın, defterin hammaddesi, okuma yazmamızı kolaylaştıran yerlerdir.	1	0,3

Tablo 8'de öğrencilerin %1,5'i ormanların insanların ihtiyaçlarının sağlandığı yerler olduğunu ve kağıt, kalem, defter, mobilya, ev eşyası vb. hammaddesi olduğunu ifade etmektedirler.

Ormanlar Doğanın Dengesini Sağlayan Yerlerdir: Bu tanımlamayı 29 öğrenci yapmıştır. Tanımlama kategorisi 7' de insanoğlunun hayatını tehlikeye atan felaketlerin ormanlar tarafından önlendiği açıklanmaktadır. Tanımlama kategorisi 7'ye ilişkin ifadeler aşağıda verilmiştir.

Tablo 9' da öğrencilerin %3,5' i ormanların insanlara ve doğaya yararlı ortamlar olduğunu ve %1,5' i ormanların insanları sel, çığ, toprak kaymasından koruduğunu ifade etmektedirler.

Tablo 9. Tanımlama kategorisi 7'ye ait ifadeler

Tanımlama Kategorisi	İfadeler	N	%
Ormanlar Doğanın Dengesini Sağlayan Yerlerdir	İnsanlara ve doğaya yararlı ortamlardır.	12	3,5
	İnsanları sel, çığ, toprak kaymasından korur.	5	1,5
	Bizi doğal afetlerden korur. Doğal afetleri önler.	2	0,6
	Doğanın dengesini sağlayan yerlerdir.	2	0,6
	Yağmurun yağmasını sağlayan yerlerdir.	2	0,6
	Doğayı koruyan yerlerdir.	2	0,6
	Günümüzdeki küresel ısınmaya karşı çok büyük bir silahtır.	1	0,3
	Doğayı güçlendiren, çölleşmeyi durduran yerlerdir.	1	0,3
	Ağaçları, bizi ve evimizi korur.	1	0,3
Dünyanın kurtarıcısıdır.	1	0,3	

İlköğretim 7.sınıf öğrencilerinin yorumları analiz edildiğinde, “yedi farklı nitel orman tanımlama kategorisi” belirlenmiştir. Bunların dışında bir tanımlama kategorisine ulaşamamıştır. Belirlenen kavramlar kategoriler şeklinde düzenlenmiş olup, temel yapıları esas alınarak tanımlanmışlardır. Bu çalışmadan elde edilen bulgular, bazı öğrencilerin orman kavramını yaşamak için gerekli olarak tanımlarken, bir kısmının hoş vakit geçirdikleri yerler olarak yorumladıklarını göstermektedir. Diğer bir kısmı da insanlara yarar sağlayan yerler olarak tanımlamışlardır. Tanımlama Kategorisi 1- 3 kullanarak orman tanımlaması yapan öğrenciler, ormanı yaşamak için gerekli yerler olarak algılamakta, Tanımlama Kategorisi 4- 5 kullanan öğrenciler ormanı hoş vakit geçirilen yerler olarak algılamaktadırlar. Bir diğer tanımlama kategorisinde ise 6- 7 kullanan öğrenciler insanlara yarar sağlayan yerler olarak algılamaktadır. Sonuç olarak, öğrenciler için ormanlar insan yaşamı için bulunması şart olan, yaşamın kaynağı, oksijenin sağlandığı, insanların huzur ve mutluluk bulduğu, insanları afetlerden koruyan, insanların ihtiyaçlarını karşılayan, gezdikleri, dinlendikleri, eğlendikleri, hayvanların ve bitkilerin barındıkları doğa güzellikleridir. Bu araştırma sonucunda öğrencilerin ormana karşı tutumları ve orman kavramını algılama biçimlerinin birbirine paralel olduğu görülmektedir.

Çalışmada, ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin verdiği yanıtlardaki olumlu ve olumsuz maddeler incelendiğinde öğrenciler ormanların sadece bir fonksiyon değil çeşitli fonksiyonlar için gerekli olduğunu düşünmektedirler. Öğrenciler ormanları sadece piknik yapmak için sevmiyor, sadece meyve verdikleri için gerekli olduklarını düşünmüyorlar. Öğrencilere göre ormanlar insanların yaşam kaynağıdır. Öğrencilere göre ormanlar daha çok insanların ihtiyaçları için vardır ve önem kazanmaktadır. Benzer bir çalışmada Frost, Kuzey-Merkezi

Florida ile Peru Amazonunda yaşayan genç yetişkinlerin ormana ilişkin tutumlarını karşılaştırdığı araştırmasında “Bir orman farklı kişiler için farklı anlamlar ifade eder, en azından Peru Amazonunda yaşayan genç yetişkinler için” ifadesinde bulunmuştur. Frost’un araştırmasında, bütün katılımcılar, bir ormanda hayvanların yaşadığını doğal bir şekilde açıklamışlardır. Bazı katılımcılar ise ısrarla bir alana orman denilebilmesi için içerisinde mutlaka çeşitli hayvanların yaşaması gerektiğini iddia etmişlerdir. Bu çalışmadan elde edilen bulgular, bazı öğrencilerin orman kavramını yaşamak için gerekli olarak görürken, diğerlerinin vakit geçirdikleri yerler olarak algıladıklarını göstermektedir. Diğer bir kısmı da insanlara yarar sağlayan yerler olarak tanımlamışlardır. Benzer bir çalışmada, Frost orman tanımında çok sayıda orman unsurlarını içeren tanımlamaların ortaya çıktığını belirtmektedir (Frost, 2000). Bunlardan en net olanı, hayvanlar için vahşi yaşam ortamı olmasıdır. Bu tanım, uygulanan bütün ülkelerdeki görüşmelerde ortaya çıkan bir durumdur. Her yaşta insanlar, iri yapılı sevimli memeli hayvanlarla ilgilenme eğilimi taşımaktadırlar (Kellert, 1984; Kellert, 1985; Kellert vd., 1996). Frost’un yaptığı çalışmada öğrencilere göre, ormanlar ağaçlara sahiptir. Fakat, ormanlar ağaçlara ilave olarak pek çok hayvan, bitki, böcek, su (bazen), çiçek vb. da sahip olmalıdır.

Bu araştırmanın bulgularına benzer sonuçlara ulaşan Strommen çocukların orman ve yaban hayatını nasıl algıladıklarını belirlemek amacıyla nitel görüşme yöntemini kullanarak bir araştırma yapmıştır. Çocuklardan (1. sınıf) kendilerine verilen bir kağıda orman resimleri çizmeleri istenmiş ve daha sonra çizdikleri bu resim konusunda mülakât yapılmıştır (Mc Cosker,2003).

Açık uçlu soruların kullanıldığı çalışma, çocukların hayal güçlerini doğrudan ortaya koymalarını sağlamıştır. Fakat; açık uçlu sorular kavramla ilgili resimlerle desteklenilseydi öğrencilerin orman ile ilgili düşünceleri daha açık bir şekilde ortaya konulabilirdi. İlköğretim öğrencilerine orman ile ilgili uygulanan tutum ölçeği ve yarı yapılandırılmış görüşme formunda genel olarak beklenen cevaplar elde edilmiştir. Türkiye’nin farklı bölgelerindeki ilköğretim öğrencilerinin, dünyanın farklı ülke ve kültürlerindeki ilköğretim öğrencilerinin fenomenografik araştırma yöntemi ile orman, küresel ısınma ve benzer kavramları algılamaları araştırılabilir. Farklı ülke ya da kültürler ait öğrencilerden elde edilen veriler karşılaştırılabilir. Bu çalışmadan elde edilen bulgular göz önünde bulundurularak sınıf ve öğretim programı uygulamaları için bazı doğurgular (implications) çıkarılabilir. Orman kavramları ile ilgili ilköğretim okullarında diğer sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin algılamalarına başvurulabilir. İlköğretim öğrencilerine günümüz dünya sorunları konusunda daha gerçekçi ve güncel bir program uygulanabilir. Öğrencilerin okula ilk başladıkları dönemde ve mezuniyet

öncesi dönemde olmak üzere orman kavramını nasıl algıladıkları sorularak aradaki farklılıklar fenomenografik bakış açısıyla analiz edilebilir. Araştırma sonucunda elde edilen bulguların müfredat programı hazırlıklarında, toplumun değişik kesimleri ve daha ileri çalışmalarda kullanılabileceği öngörülmektedir. Öğrencilerin ormana yönelik olumlu tutumlarının daha da artması için ormanların bugünkü durumu ve geleceği hakkında panel, seminer, konferans gibi etkinlikler düzenlenebilir.

Kaynaklar

- Demirkaya, H., Genç, H. (2006). Ormana İlişkin Tutum Ölçeği Geliştirilmesi. Kastamonu Eğitim Dergisi, 14(1), 39- 46.
- Konukçu, M. (2001). <http://ekutup.dpt.gov.tr/ormancil/konukcum/ormancil.pdf>, Erişim Tarihi: 10.09.2008.
- Eler, Ü., (2008). Türkiye’de Orman Amenajman Yönetmeliğinin Tarihsel Gelişimi. Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Seri: A, Sayı: 2, 89-98.
- Akın, G., (2007). Küresel Çevre Sorunları. C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, 31(1), 43-54
- Tunçel, H. (2002). Türk Öğrencilerin Zihin Haritalarında İslam Ülkeleri. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 12 (2), 83-103.
- Marton, F. (1994). <http://www.ped.gu.se/biorn/phgraph/civil/main/2res.appr.html>, Erişim Tarihi: 11.09. 2008.
- Çepni, S., (2007). Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş. Celepler Yayıncılık, No:3, 310s. Trabzon.
- Marton, F., (1981). Phenomenography-describing conceptions of the world around us. Instructional science, 10, 177-200.
- Mc Cosker, H.; Barnard, A.; Gerber, R. (2003). Available: http://nursingworld.org/ojin/topic17/tpc17_6.htm
- Frost, C.J., (2000). Comparing Attitudes About Forests Between Young Adults in North – Central Florida and The Peruvian Amazon. Unpublished Master Thesis(Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Kellert, S.R., (1984). Assessing Wildlife and Environmentalvalues In Cost-Benefit Analysis. J. Env. Man. 18, 355-363.
- Kellert, S.R., (1985). Attitudes Toward Animals: Age Related Development Among Children. Journal of Environmental Education, 16 (3), 29-39.
- Kellert, S.R., Black, M., Reid Rush, C., Bath, A.J., (1996). Human Culture and Large Carnivore Conservation In North America. Con. Bio. 10, 977-990.
- Strommen, E., (1995). Lions, Tigers and Bears, Oh My! Children’s Conceptions Of Forest and Their Inhabitantes. Journal Of Research in Science Teaching, 32, 683- 698.